

کتابخانه ها و بحران استفاده از تکنولوژی

□ سید محسن رضوی اصل
کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع رسانی
razavi_60@yahoo.com

مقدمه

افزایش سرعت و دقت در ارائه خدمات و پردازش اطلاعات گردد و همین مساله همه افراد را به وسوسه استفاده از آن در حرفه خود می اندازد.

است. روند تولید اطلاعات و برقراری ارتباطات به سرعت در حال تغییر است و استفاده از تکنولوژی های نوین رایانه ای در تمامی عرصه ها می تواند منجر به

استفاده از تکنولوژی های نوین یکی از رایج ترین مباحث روز می باشد که همچون یک تب شدید تمامی محافل سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و... را دربر گرفته

مفهوم تکنولوژی اطلاعات :

نموده و بحث IT و استفاده از تکنولوژی های رایانه ای در ارائه خدمات این مراکز نیز نفوذ قابل توجهی داشته است. کتابخانه ها تا حد ممکن در جستجوی راهکارهای مکانیزه نمودن فرایندهای خدماتی خود می باشند و به همین علت جزء اولین مراکزی بودند که فناوری های رایانه ای را در ارائه خدمات خود به کار گرفتند. نقطه نظرات مثبت مسئولان کتابخانه ها، کتابداران و اساتید دانشجویان این رشته به این مقوله در جهت پیشرفت روزافزون کتابخانه ها

تشکیل می گردد و رایانه و تجهیزات جانبی آن تنها بستری برای به ظهور رسیدن این تفکرات می باشد. به عبارت دیگر تکنولوژی اطلاعات (IT) روشهای تولید، جمع آوری، پردازش و اشاعه اطلاعات و نحوه صحیح به کار گیری آن در بستر فناوری های نوین و به شیوه های جدید می باشد. کتابخانه ها نیز که به عنوان یک نهاد فرهنگی اجتماعی محل تقابل حجم بالای اندیشه های موجود در اجتماع می باشند، از این جریان بی نصیب

تکنولوژی اطلاعات چیزی بجز مجموعه ای از سخت افزارها و نرم افزارهای رایانه ای می باشد، به عبارت دیگر مفهوم صحیح و کامل تکنولوژی اطلاعات را می توان با عنوان یک نظام فکری و فرهنگ جدید یاد کرد. بدون داشتن این نظام فکری، تکنولوژی اطلاعات نمی تواند به توسعه ای پایدار و در خور انتظار دست یابد و مسیر پیشرفت روز افزون خود را طی نماید. تکنولوژی اطلاعات از ترکیب نمودن فکرها و خلاقیت های نوین و سازنده

موجب اتلاف وقت مراجعه‌کننده و صرف انرژی دوچندان از سوی کتابدار می‌گردد.

علاوه بر مشکلات ذکر شده ناکارآمدی نرم افزارهای ارزان قیمت نسبت به موارد مشابه، که خود موجب فریب مدیران سازمان‌ها و کتابخانه‌ها می‌گردد، با ضعف‌های بسیار خود بالاخص پس از گسترش مجموعه منابع کتابخانه می‌تواند مشکلات بسیاری را به وجود آورد.

حال کافی است مدیران سازمان‌ها و یا کتابخانه‌ها از میان افراد غیرمتخصص و فاقد تجربه کافی در زمینه کتابخانه و کتابداری انتخاب شده باشند تا با اقدامات اشتباه و نظرات غیرکارشناسی خود مشکلات بیشتری را بر کتابخانه‌ها تحمیل نمایند.

اکنون مسئولان و متولیان کتابخانه‌ها (اعم از عمومی، تخصصی، دانشگاهی...) لازم است در جهت تجهیز کتابخانه‌ها به تکنولوژی نوین و بهره‌گیری از رایانه و تجهیزات جانبی آن، ابتدا به برنامه ریزی صحیح و نیازسنجی در این زمینه بپردازند و پس از مشورت با افراد متخصص و بررسی طرح‌های مشابه در کشورها و کتابخانه‌های دیگر، به طراحی برنامه‌ای مدون و اصولی اقدام وپس از ایجاد بستر مناسب جهت اجرای طرح و آموزش مهارت‌های لازم به کتابداران، نسبت به

تغییر شکل سنتی خدمت‌رسانی کتابخانه‌ها به شیوه نوین و مدرنیزه همت گمارند. کتابداران نیز باید بیش از پیش خود را برای رقابت با دیگر مراکز و سازمان‌ها آماده سازند و در همین راستا ارتقای مهارت‌ها و تغییر در شیوه‌های ارائه خدمات الزامی بوده و نیازمند بکارگیری و ابداع روشهای نوینی در فرایندهای خدماتی خود می‌باشند، به گونه‌ای که شاهد دگرگونی و تحول هر چه بیشتر کتابخانه‌ها از شکل سنتی خود به اشکال پیشرفته و جدید کتابخانه‌ای و مراکز اطلاع‌رسانی منطبق با نیازهای روز جامعه باشیم ■

مربوطه بودجه لازم جهت اجرای پروژه‌ها از قبل تامین شود.

استفاده ابزاری از رایانه و تجهیزات جانبی آن، بدون شناخت و درک صحیح کتابداران و بالاخص مدیران و متولیان کتابخانه‌ها از این فناوری، تنها موجب تحمیل هزینه‌های گزاف و انجام دوباره کاری‌های مکرر خواهد گشت و مشکلات موجود در سر راه سرویس دهی هر چه بهتر کتابداران را چندین برابر می‌نماید.

در این میان استفاده از نرم افزارهای ضعیف و غیرکارآمد و عدم مدیریت صحیح از طرف مدیران ارشد کتابخانه‌ها مزید بر علت گشته و می‌تواند کتابخانه‌ها را به چنان پرتگاهی سوق دهد که نجات از آن مستلزم صرف وقت، نیروی انسانی و هزینه‌های بسیار زیادی خواهد بود.

کتابدارانی که دروس سنتی و بر مبنای اطلاعات دهه‌های گذشته را آموزش دیده‌اند و با وجود تغییر ظاهری سرفصل‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در دانشگاهها، همچنان از وجود کارگاه‌های آموزشی استاندارد و به روز و اساتید آشنا به تکنولوژی جدید محروم اند، پس از فراغت از تحصیل پا به عرصه فعالیت در کتابخانه‌های عمومی می‌گذارند.

کتابخانه‌هایی که خود در گذر سریع و شتابزده از شیوه‌های سنتی به اشکال مدرنیزه و جدید قرار گرفته و در این راه به نوعی دوباره کاری و سردرگمی دچار گشته‌اند. به عبارتی دیگر با وجود استفاده از تکنولوژی‌های جدید، یکبار به شکل سنتی و گذشته خود و دیگر بار با استفاده از رایانه و ابزارهای جدید به خدمات‌رسانی می‌پردازند و این موجب دردسرهای بیشتر برای کتابداران گشته است.

به عنوان مثال در یک کتابخانه عمومی دیده می‌شود که در هنگام ثبت نام اعضا، هم عضو را در دفتر ثبت و هم در رایانه ثبت می‌کنند و... مواردی اینچنین

و سرعت و دقت فراوان و غیرقابل مقایسه خدمات‌رسانی نسبت به گذشته، افق تازه و روشنی را فراروی کتابداران و کتابخانه‌ها قرار داده است. اما نکته بسیار ظریف و حساسی که عدم توجه به آن موجب وارد آمدن صدمات بسیاری به کتابخانه‌ها و کتابداران خواهد شد، عدم توجه به تغییرات مورد نیاز و زیربنایی در ساختار سازمانی و خدمات کتابخانه‌ها، تهیه زیرساخت‌های لازم جهت پیاده سازی طرح‌های مبتنی بر تکنولوژی اطلاعات، نوع نگرش کتابداران، تغییر منابع و سرفصل‌های درسی رشته کتابداری و آموزش صحیح کتابداران شاغل در کتابخانه‌ها در خصوص نحوه صحیح استفاده از رایانه و سایر تجهیزات و منابع نوین در خدمات‌رسانی می‌باشد. تامین امکانات مورد لزوم یک زیرساخت مناسب، از اولین و ضروری‌ترین مراحل برای آغاز حرکت در مسیر عصر فناوری و ارتباطات می‌باشد. بهره‌گیری از تکنولوژی اطلاعات یک فرایند پیچیده و بسیار دقیق می‌باشد که در برگیرنده عوامل فنی و غیر فنی بسیار زیاد و به هم پیوسته‌ای است که بعضی مخصوص شرایط خاص کتابخانه‌ها و بعضی دیگر معلول کیفیت و کمیت نفوذ فناوری اطلاعات در اجتماع و شرایط فرهنگی جامعه می‌باشد.

از مهمترین عوامل در برنامه ریزی زیرساختی موثر جهت سیاستگذاری و نحوه استفاده از تکنولوژی اطلاعات می‌توان به عوامل فنی، مدیریتی، نیروی انسانی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و آموزشی اشاره کرد. عناصر زیرساختی تکنولوژی اطلاعات شامل آموزش سخت افزار و نرم افزار و ارتباطات راه دور و اطلاع‌رسانی لازم در زمینه‌های مذکور می‌باشد.

استفاده از تکنولوژی اطلاعات، بالاخص تامین بستر سخت‌افزاری لازم، مستلزم صرف هزینه‌های بسیار بوده و ضروری است در برنامه ریزی‌های

◀ منابع و مآخذ:

۱. آنتوان، فیلیپ. انقلاب جهانی تکنولوژی. ترجمه وحید وحیدی مطلق. کمیته مطالعات سیاست نانو تکنولوژی و انجمن علمی دانشجویی.
۲. دیگان، ماریلین؛ تانر، سیمون. آینده دیجیتال کتابخانه‌ها: راهبردهایی برای عصر اطلاعات. ترجمه عباس گیلوری. تهران: دبیزش؛ چاپار، ۱۳۸۲.
۳. داور پناه، محمد رضا. موانع زیرساختی بهره‌گیری از فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های دانشگاهی ایران. فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی. کتابخانه مرکزی و مرکزی اسناد آستان قدس رضوی، جلد ۵، شماره ۲، تابستان ۱۳۸۱.
۴. سلطانی، ایرج. نقش تکنولوژی اطلاعات در توسعه منابع انسانی. مجله تدبیر. شماره ۱۳۸.
۵. فرج پهلوی، عبدالحسین. مروری بر زیرساخت تکنولوژی اطلاعات در ایران. فصلنامه اطلاع‌رسانی. دوره ۱۰، شماره ۴، بهار ۱۳۷۳.